

TEMPS ERA TEMPS

El Nadal tortosí, entre borraïnes i lluminàries

Tots els ajuntaments han fet un esforç per a instal·lar els guarniments nadalencs, malgrat la crisi econòmica i la necessitat de reduir les despeses. Les il·luminacions lluïxen arreu, i l'arbre de Nadal es planta al mig de la plaça de l'Ajuntament. El cap de setmana passat tingué lloc la fira de Nadal de Tortosa pels carrers de la Rosa, plaça de l'Olivera i darrere de la Catedral.

Josep Bayerrí Raga,
periodista

El Nadal és una festa excepcional; nascuda per raons religioses i de caràcter familiar, que ha evolucionat també a expressar sentiments identitaris o objectius lúdics, culinàris i d'esbarjo. Que Jesucrist va nàixer un 25 de desembre és un invent del papa Juli I l'any 350. La Bíblia no en diu res. Des de temps immemorial esta data acollia celebracions de diverses religions: el naixement del déu Helios a Grècia, del déu Apol·lo o festa del Sol (Sol invictus), i les Saturnals a Roma; del déu Frey, als països escandinaus, amb guarniments de l'arbre perenne del univers (l'actual arbre de Nadal); del déu Huitzilopochtli, dels asteques centreamericans; del Capac Raymi o festa del Sol Poderós, a la cultura incaica; o la commemoració jueva del Hanukkà Prezi. Sempre, una festa social, de participació col·lectiva i d'arrels familiars, amb obsequis i bons desitjos, àgape inclos, i contextualitzada en els cicles de la naturalesa. En definitiva és la celebració del solstici d'hivern. Siga com siga el Nadal s'ha convertit en festa universal celebrada fins i tot en les cultures més allunyades de l'entorn cristià, tot i que a cada país, i també a cada comarca, amb característiques i tradicions diferents.

A les comarques de Tortosa no hi havia tradició de sopar Nadal, com a molt la gent es trobava per a menjar dolços després de la missa. Amb la postguerra proliferaren les misses del Gall gairebé a tot arreu; en feien a la Catedral, amb el bisbe, fa o no fa com ara, però també a totes les parròquies, convents i col·legis religiosos. L'assistència no era obligatòria, però estava tradicionalment acceptat anar-hi. El dia de Nadal se celebrava el dinar familiar, com ara, que tenia com a element central el capó amb aranyoners i

castanyes, i els dolços propis de la zona: platerades d'angelets, que eren fulles d'endivia arrissada passades per ou i farina i fregides a la paella i ben ensucrades, borraïnes amb mel, el pa de figa i el torró de Xerta... No fou fins a principis del segle XX que arribaren els torrons de Xixona i d'Alacant. Als anys cinquanta, el dia de Nadal els menuts giravoltaven i contemplaven els aparadors de les botigues de joguets, que feien llúides exposicions, sovint amb trens elèctrics que no paraven de girar: casa Xispes, Segarra, Tudo, Vilagrasa i la de la meua família, que es deia El Barato.

A Tortosa hi havia una gran tradició de pessebres que s'ha anat perdent. S'instal·laven per la Puríssima i fins l'endemà de Reis. Els tres Reis, al principi gairebé fora del marc del pessebre, anaven avançant dia a dia fins al portal. Les figures es compraven als firaires, vinguts de fora en vespres de Nadal. Alguns eren italians (com els torroners eren d'Alacant). A mitjan del segle XIX, però, el mestre d'obres Josep Grifoll, *Lluquet*, començà a fabricar-ne al seu taller del Rastre, barri de recent urbanització. El seu art l'heretaren les filles, Pepa i Francisca, les *Lluquetes*, que eixamplaren la seua faena a la imatgeria religiosa, sants i verges de tota mena que eren molt preuats. Tant Joan Moreira (*El folklore tortosí*) com Vergés Pauli (*Espurnes de la Llar*) en parlen abundantment, amb una lectura que resulta reconfortant. De pessebres, se'n feien molts. Els més lluïts eren els de Las Hermanitas, el de la parròquia de Ferreries, alguns convents i col·legis i, als anys quaranta, el del Patronat, amb la burra que no parava de voltar la sínia capbussant el cap rítmicament mentre les llums simulaven l'aurora i el crepuscle. També n'hi havia a moltes cases particulars, i la quitxalla, que en sabia més o menys els indrets, anava per les cases: "Hi ha pessebre?". Els pessebristes eren gairebé un

gremi. Jo recordo especialment Co-hi, prim i eixut de cara. D'ofici era tapisser i, alhora, d'afecció artista, fabricant de miniatures i d'un monument per a la història com fou la Cabra del Port. A més de col·laborar amb els altres en feia un al seu taller del carrer Mercaders, a tocar a la fusteria de Voltes. ■

La tradició nadalenca de Tortosa té els seus orígens a principis del segle XIX, tot i que la fira del carrer de la Rosa és ben recent.

Nadal Jove
28^è Saló
Infantil i Juvenil
de Tortosa

DEL 22 DE DESEMBRE DEL 2022
FINS AL 3 DE GENER DEL 2023

PAVEL·LÓ MUNICIPAL DE REMOLINS
AV. REMOLINS, 17-21, 43500, TORTOSA

Organitza:
Ajuntament de Tortosa
Nadal Jove voluntaris